

Державна пенітенціарна служба України

Організація праці засуджених під час їх перебування в місцях позбавлення волі

Праця засуджених під час їх перебування в місцях позбавлення волі врегульована Кримінально-виконавчим кодексом України та Кодексом законів про працю України.

Відповідно до статті 118 Кримінально-виконавчого кодексу України засуджені до позбавлення волі мають право працювати в місцях і на роботах, які визначаються адміністрацією колонії. Засуджені залучаються до суспільно корисної праці з урахуванням наявних виробничих потужностей, зважаючи при цьому на стать, вік, працездатність, стан здоров'я і спеціальність. Праця засуджених є оплачуваною. Особи, які перебувають в установах виконання покарань, як правило працюють на підприємствах, у майстернях колоній, а також на дер-

жавних, або інших форм власності підприємствах, за умови забезпечення їх належної охорони та ізоляції.

Засудженим до позбавлення волі, які досягли пенсійного віку, встановленого статтею 26 Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування», інвалідам I та II груп, хворим на активну форму туберкульозу, жінкам з вагітністю понад чотири місяці, жінкам, які мають дітей у будинках дитини при виправних колоніях, дозволяється працювати за їхнім бажанням з урахуванням висновку лікарської комісії установи.

Також, відповідно до пункту 64 Правил внутрішнього розпорядку установ виконання покарань, затверджених наказом Державного департаменту України з питань виконання покарань від 25 грудня

2003 року №275, забороняється використувати працю засуджених на таких роботах та посадах:

а) у приміщеннях, де розміщена зброя, спецзасоби та службова документація;

б) на роботах, пов'язаних з устаткуванням для множення документів, радіотелеграфною та телефонною технікою (за винятком лінійних monterів у присутності представників адміністрації);

в) на посадах продавців, бухгалтерів-операціоністів, касирів, завідувачів продовольчих та речових складів;

г) на роботах, пов'язаних з обліком, зберіганням та видачею медикаментів, а також вибухових та отруйних речовин;

г) як фотографів (крім засуджених до обмеження волі), зубопротезистів, водіїв легкових та оперативних автомобілів і мотоциклів;

д) на посадах з підпорядкуванням їм вільнонайманого персоналу.

Адміністрація колоній може залучати засуджених до робіт з благоустрою житлових та виробничих зон місць позбавлення волі, прилеглих територій та з поліпшення культурно-побутових умов засуджених або забезпечення колоній продовольством. До цих робіт засуджені залучаються без оплати праці, у неробочий час, не більше двох годин на день і, як правило, у порядку черги.

Відповідно до пункту 1.2. Інструкції про умови праці та заробітну плату засуджених до обмеження волі або позбавлення волі затвердженої наказом Міністерства юстиції України від 7 березня 2013 року №396/5 визначено, що засуджені залучаються до праці у центрах трудової адаптації, майстернях, підсобних господарствах установ та слідчих ізоляторів, на підприємствах установ виконання покарань, а також на підприємствах державної, або інших форм власності, за умови забезпечення їх належної охорони та ізоляції відповідно до укладених угод між установою, де відбуває покарання засуджений, та замовником.

Але не всі категорії засуджених можуть працювати за межами установ. Засуджені до довічного позбавлення волі залучаються до оплачуваної праці тільки на території виправної колонії з урахуванням вимог тримання їх у приміщеннях камерного типу.

Засуджені неповнолітні залучаються до оплачуваної праці тільки на підприємствах виховних колоній. Умови та оплата праці неповнолітніх засуджених визначаються законодавством України про працю.

Є ще одна категорія засуджених, праця яких має деякі особливості. Йдеться про осіб, яких залишено в слідчому ізоляторі або направлено у виправну колонію максимального рівня безпеки для роботи з господарського обслуговування. На такі роботи залучають лише засуджених, які характеризуються позитивно. Указані засуджені залучаються до робіт, пов'язаних з матеріальним забезпеченням і благоустроєм установ виконання покарань та підтриманням належного технічного стану будівель та споруд. Засуджені, призначені для виконання робіт з господарського обслуговування, формуються, як правило, в одне відділення.

Праця осіб, позбавлених волі, організовується відповідно до вимог законодавства про працю, норм та правил охорони та безпеки праці. Умови праці засуджених до позбавлення волі врегульовано статтею 119 Кримінально-виконавчого кодексу України.

Необхідно зазначити, що засуджені користуються всіма правами людини і громадянина, за винятком обмежень, визначених законами України та Кримінально-виконавчим кодексом України і встановлених вироком суду.

Чинним законодавством України визначено право громадян на працю, тобто на одержання роботи з оплатою праці не нижче встановленого державою мінімального розміру, включаючи право на вільний вибір професії, роду занять і роботи, що забезпечується державою. Так

само і засуджені до позбавлення волі мають право працювати. Однак можливість засудженого працювати та вільно обирати професію додатково обмежується тими видами роботи на відповідних професіях, які передбачені виробничими потужностями відповідної установи.

Для осіб, які відбувають покарання у вигляді позбавлення волі, встановлюється восьмигодинний робочий день, але не більше 40 годин на тиждень. При цьому тривалість робочого дня встановлюється з 7 до 17 години або з 6 до 16 години.

В установах виконання покарань діють вимоги щодо скороченої тривалості робочого часу, зокрема для таких категорій працівників:

- 1) для засуджених віком від 15 до 16 років – 24 години на тиждень;
- 2) для засуджених віком від 16 до 18 років – 36 годин на тиждень;
- 3) для засуджених, які досягли вісімнадцятирічного віку і залишені у виховній колонії в порядку, визначеному статтею 148 Кримінально-виконавчого кодексу України, – 40 годин на тиждень.

Право на здорові і безпечні умови праці забезпечується створенням умов праці, які відповідають правилам охорони праці, техніці безпеки і виробничої санітарії. Можливість вирішення колективних та індивідуальних трудових конфліктів (спорів) обмежується вимогою про заборону припиняти роботу для їх врегулювання.

Праця засуджених оплачується відрядно, погодинно або за іншими системами оплати праці. Форми і система оплати праці, норми праці та розцінки за їх виконання встановлюються нормативно-правовими актами Міністерства юстиції України.

Основною системою оплати праці є відрядна, яка застосовується на всіх роботах, що піддаються нормуванню та точному обліку. Відрядна система оплати праці поділяється на індивідуальну і колективну (бригадну) системи оплати праці. При індивіду-

альній відрядній системі оплати праці заробітна плата засудженого визначається множенням кількості виготовленої продукції на відрядну розцінку за одиницю виробу. При колективній (бригадній) відрядній системі оплати праці загальна сума заробітної плати обчислюється за результатами роботи бригади загалом за певний відрізок часу. Кожному члену бригади заробітна плата нараховується залежно від присвоєного йому в установленому порядку кваліфікаційного розряду та відпрацьованого часу.

У виправних колоніях на особовий рахунок засуджених, які працюють на виробництві, зараховується незалежно від усіх відрахувань не менш як двадцять п'ять відсотків нарахованого їм місячного заробітку, а на особовий рахунок засуджених чоловіків віком понад шістьдесят років, жінок – понад п'ятдесят п'ять років, інвалідів першої та другої груп, хворих на активну форму туберкульозу, вагітних жінок, жінок, які мають дітей у будинках дитини при виправних колоніях, – не менш як п'ятдесят відсотків нарахованого їм місячного заробітку.

Засудженим, які відбувають покарання у виховних колоніях, дільницях соціальної реабілітації виправних колоній, колоніях мінімального рівня безпеки з полегшеними умовами тримання, а також засудженим жінкам, яким дозволено проживання за межами виправної колонії, на особовий рахунок зараховується незалежно від усіх відрахувань не менш як сімдесят п'ять відсотків нарахованого їм місячного заробітку.

Особи, які відбувають покарання у виправних колоніях, із нарахованого їм заробітку, пенсій та іншого доходу відшкодовують комунально-побутові та інші надані послуги. Відшкодування засудженим витрат на їх утримання здійснюється після відрахування прибуткового податку й аліментів.

Частиною 5 статті 118 Кримінально-виконавчого кодексу України передбачена можливість залучення засуджених до праці без її оплати. Йдеться про випадки, коли

засуджені працюють на роботах з благоустрою колоній і прилеглих територій, а також поліпшення житлово-побутових умов засуджених, або на допоміжних роботах із забезпечення колоній продовольством. До цих робіт засуджені залучаються в порядку черги, в неробочий час і не більше як на дві години на день.

Згідно з частиною 3 статті 122 Кримінально-виконавчого кодексу України час роботи засуджених у період відбування покарання у вигляді позбавлення волі зараховується у стаж роботи для призначення трудової пенсії, але за умови сплати засудженим страхових внесків до Пенсійного фонду України в порядку і розмірах, передбачених законодавством.

Засуджені зобов'язані дбайливо ставитися до майна підприємства, на якому вони працюють, і вживати заходів щодо запобігання шкоди. Оскільки засуджені залишаються суб'єктами трудового права, на них, з урахуванням специфіки їх правового статусу, поширюються вимоги законодавства про працю відносно матеріальної відповідальності за шкоду, заподіяну підприємству, установі, організації внаслідок порушення покладених на них трудових обов'язків.

Відповідно до статті 130 Кодексу законів про працю України, при покладенні матеріальної відповідальності, права і законні інтереси працівників гарантуються шляхом встановлення відповідальності тільки за пряму справжню шкоду, лише в межах і порядку, передбачених законодавством, і за умови, коли така шкода заподіяна підприємству винними протиправними діями (бездіяльністю) працівника.

Ця відповідальність, як правило, обмежується певною частиною заробітку працівника і не повинна перевищувати повного розміру заподіяної шкоди, за винятком випадків, передбачених законодавством. За наявності зазначених підстав і умов матеріальна відповідальність може

бути покладена незалежно від притягнення працівника до дисциплінарної, адміністративної чи кримінальної відповідальності. На працівників не може бути покладена відповідальність за шкоду, яка належить до категорії нормального виробничого господарського ризику, а також за недержавні підприємством прибутки і за шкоду, заподіяну працівником, що перебував у стані крайньої необхідності. Працівник, який заподіяв шкоду, може добровільно покрити її повністю або частково. За згодою власника або уповноваженого ним органу, працівник може передати для покриття заподіяної шкоди рівноцінне майно або відремонтувати пошкоджене.

За шкоду, заподіяну підприємству при виконанні трудових обов'язків, засуджені, з вини яких заподіяно шкоду, несуть матеріальну відповідальність у розмірі прямої справжньої шкоди, але не більше свого середнього місячного заробітку.

Законодавство передбачає випадки обмеженої матеріальної відповідальності, які в повному обсязі поширюються на засуджених до позбавлення волі.

З урахуванням вимог режиму засуджені, в передбачених законом випадках, несуть повну матеріальну відповідальність. Наприклад, засуджений несе повну матеріальну відповідальність у випадках: заподіяння шкоди діями, які мають ознаки злочинів; коли шкоду завдано засудженим, який був у нетверезому стані; шкоди завдано недостачею, умисним знищенням або зіпсуванням матеріалів, напівфабрикатів, виробів (продукції), у тому числі при їх виготовленні, а також інструментів, вимірювальних приладів, спеціального одягу та інших предметів, виданих підприємством засудженому в користування, якщо шкоду завдано не при виконанні трудових обов'язків. Покриття шкоди в розмірі, що не перевищує середнього місячного заробітку засудженого, проводиться шляхом відрахування коштів із його заробітку.